

Föstudaginn 2. marz 1956.

Nr. 106/1955. **Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs**

(Hermann Jónsson)

gegn

Arnbirni Kristinssyni f. h. Bókaútgáfunnar
Setbergs og gagnsök (Ragnar Jónsson).

Dómenndur:

hæstaréttardómararnir Gizur Bergsteinsson, Jón Ásbjörnsson,
Jónatan Hallvarðsson og Þórður Eyjólfsson og Theódór B. Lindal
prófessor.

Endurheimta söluskatts af bókum. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Aðaláfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 6. ágúst 1955. Krefst hann sýknu af kröfum gagnáfrýjanda og málskostnaðar af honum bæði í héraði og fyrir Hæstarétti eftir mati dómsins.

Gagnáfrýjandi hefur gagnáfrýjað málinu með stefnu 9. ágúst 1955. Gerir hann þær kröfur, að aðaláfrýjanda verði dæmt að greiða honum kr. 4348.00 ásamt 6% ársvöxtum af kr. 2135.00 frá 15. janúar 1952 til greiðsludags og af kr. 2213.00 frá 3. febrúar 1954 til greiðsludags. Svo krefst hann og málskostnaðar í héraði og hér fyrir dómi eftir mati Hæstaréttar.

Ákvæði um söluskatt í III. kafla laga nr. 100/1948 ber að skýra, svo sem gert er í héraðsdómi, á þá leið, að af bókasölu gagnáfrýjanda árin 1950, 1951 og 1952 hafi borið að greiða 2% söluskatt, eins og söluverði var þá háttað. Eftir setningu nefndra laga, þar á meðal á árunum 1950—1952, höfðu skatt-yfirvöld hins vegar skýrt skattákvæði laganna þannig, að greiða bæri 3% söluskatt af söluverði bóka, sem útgefendur létu selja með þeim hætti, er gagnáfrýjandi gerði. Gagnáfrýjandi var, svo sem aðrir bókaútgefendur, sem eins stóð á um, krafinn um 3% söluskatt af söluverði bóka árin 1950 og 1951, og greiddi hann þann skatt á árunum 1951 og 1952 án nokkurs fyrirvara. Samkvæmt því, sem nú var rakið,

þykir hann ekki eiga rétt til endurgreiðslu á neinum hluta af skattgjaldi þeirra ára.

Þá var gagnáfrýjanda gert að greiða 3% söluskatt af söluverði bóka á árinu 1952, samtals kr. 2213.00. Hafði hann ekki greitt neitt af þeim skatti fyrir árslok 1952. Hinn 2. desember 1952 gekk dómur í Hæstarétti í máli ríkissjóðs á hendur tiltekinni bókaútgáfu, þar sem söluskattsákvæði laga nr. 100/1948 voru skýrð þannig, að einungis bæri að greiða 2% söluskatt af sams konar bókasölu og gagnáfrýjandi rak á þessum árum. Taldi gagnáfrýjandi sér því ekki skylt að greiða hærri söluskatt en 2% af sölu ársins 1952. Skattheimtuyfirvöld vildu þó ekki fallast á þenna skilning, og leiddi það til þess, að gagnáfrýjandi galt nefnda fjárhæð, kr. 2213.00, hinn 3. febrúar 1954 með fyrirvara um endurgreiðslu á því fé, sem ofkafið kynni að reynast. Í máli þessu telur gagnáfrýjandi ofgreiddan söluskatt fyrir árið 1952 nema kr. 724.00, sem er minna en 1% af skattskyldri sölu, og er það fjárhæð sú, sem honum er dæmd með héraðsdómi.

Af hálfu aðaláfrýjanda er því haldið fram, að gagnáfrýjandi hafi við verðlagningu bóka árið 1952 miðað við, að söluskattur næmi 3%, eins og hann hafði áður verið látinn gjalda, enda sé tekið fram í 26. gr. laga nr. 100/1948, að verð vöru og þjónustu megi hækka sem söluskatti nemur. Og þar sem gagnáfrýjanda hafi borið að innheimta söluskatt ríkissjóði til handa og muni hafa tekið sem svarar 3% í söluskatt af kaupendum bóka sinna, þá beri honum að greiða samsvarandi fjárhæð í ríkissjóð.

Hin tilvitnuðu ákvæði í 26. gr. laga nr. 100/1948 og önnur álagningarákvæði, sem þar er að finna, skipta aðeins máli um vöru og þjónustu, sem háð er opinberum verðlagsákvæðum. Á árinu 1952 var bókaútgáfa ekki háð neinum slíkum fyrirmælum um hámarksverð eða hámarksálagningu. Gagnáfrýjanda var skylt að greiða í ríkissjóð söluskatt af söluverði seldra bóka, eftir því sem lög mæltu fyrir um, en um verðlagningu bókana hafði hann frjálsar hendur. Kemur því ekki til greina, að kaupendur bóka eigi endurgreiðslurétt á hendur honum vegna verðlagningarinnar. Í málssókn á hendur gagnáfrýjanda mundi aðaláfrýjandi ekki hafa fengið dóm

fyrir hærra söluskatti en lög ákveða, þ. e. 2%. Og þar sem gagnáfrýjandi galt söluskatt ársins 1952 með fyrirvara um endurgreiðslu á þeim hluta skattsins, sem fór fram úr 2%, þá á hlutur hans að verða hinn sami og orðið hefði, ef hann hefði synjað um gjaldið og dómur gengið um greiðsluskýlduna. Samkvæmt því ber að staðfesta ákvæði héraðsdóms um skyldu aðaláfrýjanda til að endurgreiða gagnáfrýjanda nefndar kr. 724.00 með vöxtum, eins og í dóminum segir.

Eftir þessum úrslitum þykir rétt, að aðaláfrýjandi greiði gagnáfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, samtals kr. 2500.00.

D ó m s o r ð :

Aðaláfrýjandi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, greiði gagnáfrýjanda, Arnbirni Kristinssyni f. h. Bókaútgáfunnar Setbergs, kr. 724.00 með 6% ársvöxtum frá 3. febrúar 1954 til greiðsludags og samtals kr. 2500.00 í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Sératkvæði

Gizurar Bergsteinssonar hæstaréttardómara.

Skattyfirvöldin lögðu þann skilning í 22. gr. laga nr. 100/1948, að bókaforlag skyldi greiða 3% söluskatt af bókum, er það fékk bóksölum til umsýslusölu, og var 3% söluskattur heimtur af slíkri sölu fram til þess, að dómur Hæstaréttar gekk um söluskattinn hinn 2. desember 1952. Ákvæði 22. gr. laga nr. 100/1948 eru eigi fullskýr, og lék vafi á því, hvernig skilja bæri þau, unz hæstaréttardómur gekk. Verður því, að öðru ósönnuðu, að ætla, að bókaforlög hafi m. a. miðað verðlagningu bóka við þann skatt, sem yfirvöld kröfðust, unz dómstólar höfðu kveðið á um aðra lögskýringu en yfirvöld lögðu til grundvallar. Gagnáfrýjandi hefur og á rekstrarreikningum sínum árin 1950, 1951 og 1952 talið 3% söluskatt til frádráttar. Samkvæmt því, sem nú var rakið, brestur öll skilyrði til, að gagnáfrýjandi geti endurheimt úr ríkissjóði neinn hluta af söluskatti árána 1950 og 1951, en þann skatt greiddi hann án fyrirvara.

Hinn 3. febrúar 1954 var heimtur af gagnáfrýjanda 3% söluskattur fyrir allt árið 1952, þ. e. vegna sölu fyrir og eftir 2. desember 1952 ósundurgreint, þótt hæstaréttardómur gengi hinn 2. desember það ár, þar sem bókaforlagi var einungis dæmt að greiða 2% söluskatt. Þar sem svo stóð á og gagnáfrýjandi greiddi söluskatt fyrir 1952 með fyrirvara, þykir mega fallast á, að hann hljóti endurgreiðslu á þeim hluta hans, sem fór fram úr 2%, að því leyti, sem hann krefst þess, þ. e. kr. 724.00.

Samkvæmt framangreindu er ég samþykkur niðurstöðu hæstaréttardómsins.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 18. maí 1955.

Mál þetta, sem dómtekið var 4. þ. m., hefur Arnbjörn Kristinsson f. h. Bókaútgáfunnar Setbergs, hér í bæ, höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu, út gefinni 15. febrúar 1954, gegn fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs til endurgreiðslu ofgreidds söluskatts, að fjárhæð kr. 4348.00, ásamt 6% ársvöxtum af kr. 2135.00 frá 15. janúar 1952 til greiðsludags og 6% ársvöxtum af kr. 2213.00 frá 3. febrúar 1954 til greiðsludags. Þá hefur stefnandi krafizt málskostnaðar að skaðlausu úr hendi stefnda.

Stefndi hefur krafizt sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar sér til handa að mati dómarans.

Með ákvæðum III. kafla laga nr. 100 frá 1948 var atvinnufyrirtækjum gert að greiða svonefndan söluskatt af andvirði seldra vara og þjónustu. Lagaákvæði þessi voru síðan framlengd með nokkrum breytingum með ákvæðum laga nr. 116 frá 1949, laga nr. 18 frá 1950, laga nr. 24 frá 1950, laga nr. 112 frá 1950 og laga nr. 107 frá 1951.

Stefnandi, Arnbjörn, er einkaeigandi Bókaútgáfunnar Setbergs, sem rekur útgáfustarfsemi. Stefnandi, sem ekki hefur smásölu-leyfi, mun fá bækur þær, er hann gefur út, bóksölum til umsýslu-sölu. Stefnandi taldi, að bóksala hans á árinu 1950 hefði numið kr. 127.049.00, og var honum gert að greiða 3% af þeirri fjárhæð í söluskatt eða kr. 3811.00, og greiddi hann það fé 29. marz 1951. Stefnandi virðist ekki hafa skilað söluskattsskýrslum á árinu 1951, en skattayfirvöldin áætluðu sölu hans á árinu kr. 150.000.00 og gerðu honum að greiða 3% söluskatt af þeirri fjárhæð eða kr. 4500.00, og greiddi stefnandi það fé þann 28. febrúar 1952. Skattayfirvöldin töldu, að af skattaframtali stefnanda fyrir árið 1951 kæmi í ljós, að bóksala hans á árinu 1951 hefði numið alls kr.

235.350.00, og gerðu honum því að greiða söluskatt til viðbótar 3% af kr. 85.350.00 eða kr. 2560.00, og greiddi stefnandi það fé þann 15. nóvember 1952. Stefnandi virðist ekki hafa skilað neinum söluskattsskýrslum á árinu 1952, en af skattaframtali hans fyrir það ár töldu skattayfirvöldin koma í ljós, að bóksala hans á því ári hefði numið kr. 75.992.90, og gerðu honum að greiða 3% í söluskatt af því fé eða kr. 2213.00, og greiddi stefnandi það fé þann 3. febrúar 1954 með fyrirvara um endurgreiðslu.

Kröfur sínar í máli þessu byggir stefnandi á því, að samkvæmt ákvæðum 22. gr. laga nr. 100 frá 1948 hafi honum aðeins borið að greiða 2% í söluskatt af andvirði bóka þeirra, sem hann hafi gefið út og selt. Eigi þetta einnig við um andvirði bóka þeirra, er hann hafi selt á árinu 1952, þar sem ekki hafi að þessu leyti verið gerð nein breyting á ákvæðum 22. gr. með ákvæðum 1. mgr. 3. gr. laga nr. 107 frá 1951. Af viðskiptamönnum sínum hafi hann ekki krafist söluskatt. Stefndi hafi hins vegar krafist um 3% söluskatt af allri bóksölu, og hafi hann neyðzt til að greiða hann vegna þvingunarráðstafana þeirra, er stefndi hafði látið beita við innheimtu skatta þessara, og af þeim ástæðum hafi hann ekki gert sérstakan fyrirvara. Telur stefnandi, að hann hafi greitt kr. 3811.00 í söluskatt af bókum ársins 1950, en honum hafi aðeins borið að greiða kr. 2540.00, og hafi þannig ofgreitt kr. 1271.00, sem hann krefur nú um endurgreiðslu á. Af bóksölu ársins 1951 hafi hann greitt kr. 7060.00 í söluskatt, en hafi hins vegar aðeins borið að greiða kr. 4.707.00. Hafi hann þannig ofgreitt kr. 2353.00, sem hann krefur nú um endurgreiðslu á. Af bóksölu ársins 1952 hafi hann greitt kr. 2213.00 í söluskatt, en hafi aðeins borið að greiða kr. 1489.00. Hann hafi þannig ofgreitt kr. 724.00, sem hann krefur nú um endurgreiðslu á. Alls hafi hann þannig ofgreitt kr. 4348.00, sem er stefnukrafan í máli þessu.

Sýknukröfu sína byggir stefndi í fyrsta lagi á því, að stefnanda hafi borið að greiða 3% í söluskatt af bóksölu sinni. Hann hafi enga verzlun með höndum, enda ekki verzlunarleyfi, og sala hans á bókum geti því alls ekki talizt smásala í merkingu a-liðar 1. mgr. 22. gr. laga nr. 100 frá 1948, heldur hljóti hún að teljast til sölu þeirrar, er um ræðir í b-lið sömu greinar, og því skuli greiðast 3% í söluskatt af þeirri sölu. Að því er varðar söluskatt af sölu ársins 1952, hefur stefndi sérstaklega bent á, að með ákvæðum 1. mgr. 3. gr. laga nr. 107 frá 1951 hafi ákvæðum a-liðar 1. mgr. 22. gr. laga nr. 100 frá 1948 verið breytt þannig, að ljóst sé, að sala bókaútgefanda á bókum þeim, er hann gefur út, skuli ekki

teljast smásala í skilningi greinarinnar, heldur teljast til annarrar sölu, og því greiðast 3% söluskattur af henni.

Í öðru lagi byggir stefndi sýknukröfu sína á því, að stefnandi eigi ekki aðild að fjárheimtu þessari, þótt svo yrði litið á, að ekki hafi borið að greiða nema 2% söluskatt af bóksölu þeirri, er hér ræðir um. Það sé ekki stefnandi, sem sé greiðandi skattsins, heldur viðskiptamenn hans, þeir er bækur kaupi af honum. Af ákvæðum III. kafla laga nr. 100 frá 1948 sé ljóst, að seljendur vöru eða þjónustu komi aðeins fram sem skattheimtumenn, að því er söluskattinn varðar, enda sé tekið fram í 26. gr. laganna, að hækka megí vöru og þjónustu, sem söluskattinum nemi. Stefnandi hafi engin rök að því leitt, að hann hafi ekki tekið 3% söluskatt af kaupendum bóka, en sönnunarbýrðin um slíkt hljóti að hvíla á honum.

Þá hefur stefndi byggt sýknukröfu sína á því, að stefnandi hafi greitt söluskattinn án nokkurrar þvingunar og án fyrirvara, nema að því er varðar söluskattinn af sölu ársins 1951. Hafi hann með þeirri framkomu sinni firrt sig öllum rétti til endurgreiðslu, enda þótt svo yrði litið á, að skatturinn hafi verið of hátt reiknaður í upphafi.

Í a-lið 1. mgr. 22. gr. laga nr. 100 frá 1948 segir, að af smásölu skuli greiða 2% í söluskatt, og í b-lið sömu greinar segir, að af annarri sölu skuli greiða 3% í söluskatt. Í málinu er fram komið, að stefnandi seldi bækur þær, er hann gaf út, í umsýslusölu hjá bóksöllum, en hann hefur ekki smásöluleyfi. Þessi sala stefnanda verður að teljast smásala í skilningi a-liðar 1. mgr. 22. gr. laga nr. 100 frá 1948, enda verður það ekki talið skipta máli í þessu sambandi, þótt hann hafi eigi aflað sér smásöluleyfis. Með 1. mgr. 3. gr. laga nr. 107 frá 1951, sem gekk í gildi 1. janúar 1952, var bætt við a-lið 1. mgr. 22. gr. laga nr. 100 frá 1948 svohljóðandi ákvæði: „Af sölu bóksala á bókum í umboðssölu skal þó aðeins greiða skattinn af umboðspóknun hans“. Ekki verður séð, að ákvæði þetta snerti á nokkurn hátt skatt þann, er bókaútfandi skal greiða af þeim bókum, sem hann fær bóksalanum til umsýslusölu, og skiptir það því ekki máli hér. Með vísun til þessa verður að telja, að stefnda hafi aðeins borið 2% í söluskatt af þeirri sölu stefnanda, sem hér um ræðir.

Eins og þegar hefur verið rakið, er söluskattur sá, sem hér um ræðir, lagður á samkvæmt heimild í ákvæðum III. kafla laga nr. 100 frá 1948. Í 22. gr. laganna segir, að skattur þessi skuli greiðast sem ákveðinn hundraðshluti af sölu skattskyldra atvinnufyrirtækja. Í 26. gr. laganna segir, að verð vöru og þjónustu

megi hækka sem nemi söluskatti, en hins vegar megi ekki hækka álagningu verzlana eða fyrirtækja vegna hans. Þá er svo ákveðið í 24. gr., að þeir, sem söluskatt eigi að greiða, skuli senda skattstjóra eða skattanefndum skýrslu um sölu sína. Þegar virt eru ákvæðin um söluskatt, er ljóst, að hér er um að ræða gjald, sem atvinnufyrirtækjum er falið að taka af viðskiptamönnum sínum og greiða í ríkissjóð.

Af gögnum málsins verður ekkert um það ráðið, hvort stefndi hefur krafist söluskatt af viðskiptamönnum sínum eða ekki, og ef hann hefur krafist söluskatt af þeim, þá hve háan. Telja verður, að það sé stefnanda að sanna þá staðhæfingu sína, að hann hafi ekki krafist söluskattinn af viðskiptamönnum sínum, en það hefur hann ekki gert. Þegar þetta er virt og annað það, sem hér skiptir máli, þykir verða að leggja það til grundvallar, að stefnandi hafi heimt 3% söluskatt af kaupendum þeirra bóka, er hann seldi, enda var hann krafinn um þann skatt af stefnda. Sá bókar-kaupandi, sem kann að hafa keypt bók af stefnanda og greitt meira en 2% söluskatt, á rétt til að fá endurgreitt það fé, er hann hefur ofgreitt af þessum sökum. Ekki verður séð, að hann geti beint þeirri endurheimtukröfu sinni að öðrum en stefnanda, sem þá myndi vera endurgreiðsluskyldur gagnvart honum. Þegar þetta er virt, þykir verða að telja, að stefnandi eigi aðild til að krefja úr hendi stefnda það fé, er kann að hafa verið ofgreitt af þessum sökum, og verður sýknukrafa stefnda því eigi á aðildarskorti byggð.

Eins og þegar hefur verið rakið, greiddi stefnandi þann söluskatt, er honum var gert að greiða af sölu árána 1950 og 1951, á árunum 1951 og 1952, og verður ekki séð, að hann hafi gert nokkurn fyrirvara um endurgreiðslu, ef skatturinn kynni að vera of hátt reiknaður. Ekki verður séð, að neinum þeim þvingunarráðstöfunum hafi verið beitt við innheimtuna, sem hafi gert honum ófært að koma fram með slíkan fyrirvara. Þegar þetta allt er virt, þykir stefnandi hafa firrt sig rétti til að endurheimta nú það er hann kann að hafa ofgreitt af söluskatti þessum. Að því er varðar söluskatt þann, er stefnanda var gert að greiða af sölu ársins 1952 og stefnandi greiddi með fyrirvara þann 3. febrúar 1954, þá þykir hann eiga rétt á að fá endurgreitt það, er hann kann að hafa ofgreitt í það sinn. Eins og að framan hefur verið rakið verður að telja, að stefnanda hafi aðeins borið að greiða 2% í söluskatt af sölu ársins 1952 eða kr. 1489.00. Hann greiddi hins vegar kr. 2213.00, og þykir hann því eiga rétt á að fá endurgreiddar kr. 724.00, sem hann hefur ofgreitt.

Samkvæmt þessu verður stefndi dæmdur til að greiða stefnanda kr. 724.00 með 6% ársvöxtum frá 3. febrúar 1954 til greiðsludags.

Eftir þessum málalokum þykir rétt, að stefndi greiði stefnanda málskostnað, er þykir hæfilega ákveðinn kr. 350.00.

Benedikt Sigurjónsson, fulltrúi borgardómara, kvað upp dóm þenna.

Dómsorð:

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, greiði stefnanda, Arnbirni Kristinssyni f. h. Bókaútgáfunnar Setbergs, kr. 724.00 með 6% ársvöxtum frá 3. febrúar 1954 til greiðsludags og kr. 350.00 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

Mánudaginn 5. marz 1956.

Nr. 44/1955. Fjármálaráðherra h. f. ríkissjóðs

(Vilhjálmur Jónsson)

gegn

Ágústi Sverrissyni (Lárus Jóhannesson).

Dóمندur:

hæstaréttardómararnir Gizur Bergsteinsson, Jón Ásbjörnsson, Jónatan Hallvarðsson og Þórður Eyjólfsson og Ármann Snævarr prófessor.

Skaðabætur.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi, sem hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 17. marz 1955, að fengnu áfrýjunarleyfi 12. s. m., gerir þær dómkröfur, aðallega að hann verði algerlega sýknaður og að stefndi verði dæmdur til að greiða honum málskostnað í héraði og hér fyrir dómi að mati Hæstaréttar. Til vara krefst áfrýjandi þess, að dæmd fjárhæð verði lækkuð og að hvorum aðilja um sig verði dæmt að bera sjálfur kostnað sinn af málinu í héraði og fyrir Hæstarétti. Stefndi, sem hefur fengið gjafvörn í málinu, dags. 2. maí 1955, krefst